

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTĂ TEATRALĂ ȘI
CINEMATOGRAFICĂ
„I.L. CARAGIALE”
Departamentul Studii Doctorale**

„Teatrul maghiar din România – de la poetica unui regizor la
viziunea unui director:

Miklós Tompa – György Harag – Gábor Tompa – László
Bocsárdi”

- rezumat-

Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Ludmila Patlanjoglu

Drd: Mirela Sandu (Gheorghiu)

2024

CUPRINS

Argument	3
I.	
1. Definirea conceptelor de Etnie și Minoritate	9
2. Începuturile teatrului în limba maghiară la Cluj-Napoca.....	11
3. Teatre de limbă maghiară din România	19
II. Miklós Tompa – un promotor al teatrului stanislavskian	24
1. Repere biografice	24
2. Profesor universitar la Institutul Maghiar de Artă din Cluj- Napoca.....	25
3. Înființarea Teatrului Secuiesc și rolul lui Miklós Tompa ca manager	27
4. Înființarea Secției Române a Teatrului de Stat din Târgu Mureș. Miklós Tompa și „Atelierul comun”	36
5. Relația regizor-actor în viziunea lui Miklós Tompa	44
6. Miklós Tompa: relația dintre dramaturg și regizor	51
7. Revenirea acasă: ultimul spectacol montat la Cluj-Napoca.....	58
III. György Harag – realism și suprarealism în teatru	63
1. Copilăria, întâlnirea cu teatrul și lagărul	63
2. „Trezirea”. Academia de Muzică și Artă din Cluj-Napoca și întâlnirea cu Miklós Tompa	65
3. Director și prim-regizor la Teatrele din Baia Mare și Satu Mare.....	66
4. Director și regizor la Teatrul Național din Târgu Mureș	73
5. Regizor și director la Teatrul Maghiar de Stat Cluj	77
6. Întâlniri formatoare. Spectacole montate în țară și în străinătate.	81
7. Regizor principal la Ploiești. Ezitări.	82
8. Perioada București. Alchimia laboratoarelor de creație.	83
9. <i>Livada de vișini</i> – testamentul artistic al lui György Harag	85
10. Activitatea regizorală de peste granițe. Importanța expresivității lăuntrice a actorului. 87	
IV. Gábor Tompa – „Teatru Infidel”. O punte spre teatrul internațional	92
1. Repere biografice	92
2. Primul spectacol într-un teatru profesionist: <i>Woyzeck</i>	99
3. <i>Hamlet</i> : analiza inovațiilor regizorale și impactul asupra teatrului românesc	105
4. Momentul <i>Cântăreața cheală</i> : o cotitură artistică	112
5. <i>Pietonul aerului</i> : o etapă în integrala Eugène Ionesco.....	120
6. Gábor Tompa: profesor și formator artistic.....	131

7. Error! Bookmark not defined.	
8. Festivalul Internațional de Teatru INTERFERENȚE: o platformă pentru cooperare și diversitate culturală	140
9. O lecție de mentorat: György Harag - Gábor Tompa	144
V. László Bocsárdi – un promotor al teatrului de analiză și introspecție	148
1. Repere biografice	148
2. Înființarea Figura Stúdió	151
3. Momentul <i>Nunta însângerată</i>	155
4. Abordări inovatoare în regia pieselor shakespeariene.....	160
5. Alienare și putere în <i>Ivona, principesa Burgundiei</i>	186
6. László Bocsárdi și arta formării actorilor și a trupelor de teatru.....	188
7. Profesorul László Bocsárdi	191
8. László Bocsárdi: rolul directorului în dezvoltarea teatrală	192
9. Festivalul Internațional de Teatru REFLEX: provocări și continuitate	193
Concluzii	196
Bibliografie	202
Volume	202
Periodice.....	204
Web	207
Anexe	208
Anexa 1	209
Anexa 2	214
Anexa 3	218
Anexa 4	220
Anexa 5	221
Anexa 6	238
Anexa 7	240
Anexa 8	246
Anexa 9	249
Anexa 10	252
Anexe foto	253

Cuvinte cheie: Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi, spectacol, regie, actorie, director de teatru, profesor de regie, teatru maghiar, Transilvania

Rezumat

Lucrarea intitulată „Teatrul Maghiar din România – de la poetica unui regizor la viziunea unui director” investighează rolul fundamental pe care Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi l-au avut în configurarea și dezvoltarea teatrului maghiar din România, cu un accent deosebit pe Transilvania. Structura acestei cercetări subliniază contribuțiile individuale ale fiecărui regizor, ilustrându-i atât în ipostaza de creatori, cât și în cea de mentori și formatori ai generațiilor viitoare de actori și regizori. Expunerea detaliată a ideilor esențiale ale lucrării urmează o abordare analitică ce permite evidențierea impactului distinct al fiecărui regizor asupra diversificării și consolidării culturii teatrale maghiare din România.

Contextul și motivația cercetării pentru lucrarea de față sunt ancorate în complexitatea identității culturale și a istoriei teatrului maghiar în România, concentrându-se pe evoluția acestuia în Transilvania. În acest context cultural divers și politic tensionat, teatrul a reprezentat un mijloc esențial de conservare a identității maghiare și un spațiu de exprimare artistică, reflectând dilemele și provocările cu care s-a confruntat comunitatea maghiară de-a lungul timpului.

Obiectivele urmărite în cadrul cercetării includ o analiză profundă a contribuției fiecărui regizor la dezvoltarea teatrului maghiar, cu accent pe identificarea și examinarea similarităților dintre abordările lor regizorale. Principalul obiectiv are în vedere expunerea modului în care acești patru regizori s-au influențat reciproc, conturând o estetică comună și un spirit colaborativ care au marcat evoluția teatrului maghiar din România.

Metodele, tehnicile de lucru și instrumentele de analiză variată, utilizate în cadrul lucrării „Teatrul Maghiar din România – de la poetica unui regizor la viziunea unui director”, pentru atingerea obiectivelor de cercetare, reflectă complexitatea temei și rolul distinct al fiecărui regizor analizat. Printre acestea se remarcă următoarele:

Analiza biografică și istorică reprezintă o componentă esențială a acestei lucrări, prin intermediul căreia au fost explorate, în detaliu, datele personale și contextele profesionale în care s-a dezvoltat fiecare regizor. Această analiză amănunțită este urmată de prezentarea istoricului teatrului maghiar în România. Abordarea metodologică precizată permite înțelegerea influențelor culturale, politice și sociale care au modelat perspectivele și

contribuțiile fiecărui regizor, facilitând o interpretare contextualizată a impactului lor asupra teatrului maghiar din Transilvania și, implicit, asupra peisajului cultural românesc.

Această metodă contextualizată de analiză biografică și istorică permite o înțelegere nuanțată a felului în care fiecare regizor a contribuit la dezvoltarea teatrului maghiar, nu doar ca expresie artistică, ci și ca instrument de consolidare a identității culturale într-un mediu multicultural. Influențele exercitate de fiecare regizor asupra celorlalți și dialogul acestora cu tendințele teatrului european modern devin clare printr-o abordare integrată, care suprapune straturile personale, istorice și culturale, pentru a contura un portret complex al teatrului maghiar din România.

Studiul comparativ joacă un rol central în prezenta cercetare, prin analiza paralelă a stilurilor regizorale, pedagogice și manageriale adoptate de Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi. Abordarea comparativă permite cercetării să exploreze deopotrivă trăsăturile comune care unifică și definesc teatrul maghiar din România, dar și contribuțiile individuale și inovative ale fiecărui regizor, care, în final, au adus un plus de valoare și originalitate scenei teatrale.

Analiza stilurilor regizorale scoate în evidență atât influențele comune, cât și particularitățile de creație ale celor patru și permite identificarea unui fir comun care traversează evoluția teatrului maghiar din România. Sunt evidențiate valorile și principiile care au fost transmise de-a lungul generațiilor și care au contribuit la consolidarea identității teatrale maghiare.

Acest studiu nu doar că ilustrează contribuțiile fiecărui regizor, ci pune în lumină modul în care aceștia s-au influențat reciproc, creând un cadru de dialogare artistică continuu, care a îmbogățit teatrul maghiar și i-a permis să se adapteze realității multiculturale din Transilvania și din România.

Metoda interviurilor și analiza mărturiilor reprezintă un instrument important pentru cercetare, întrucât oferă o perspectivă din interior asupra metodelor de lucru și atmosferei create de regizorii studiați în timpul repetițiilor și spectacolelor. Documentarea prin interviuri permite accesul la experiențele directe ale actorilor și colaboratorilor apropiați ai fiecărui regizor. Se conturează astfel un portret mai personal și detaliat al impactului fiecărui artist asupra echipelor sale de lucru și asupra procesului creativ.

Mărturiile colectate sunt esențiale și pentru înțelegerea impactului pedagogic și a tehnicilor de formare adoptate de fiecare regizor. Prin intermediul acestora este ilustrat modul în care regizorii studiați și-au asumat rolul de mentori, influențând carierele și dezvoltarea personală a actorilor cu care au lucrat. Interviurile dezvăluie respectul și aprecierea pe care

foștii elevi și colaboratori le au pentru Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi, care printr-o abordare academică și metodică, au educat generații de actori și regizori într-un spirit de profesionalism și excelență artistică. Această relație mentor - discipol este esențială pentru înțelegerea impactului artistic durabil pe care acești creatori l-au avut asupra teatrului maghiar, reflectat și în confesiunile celor care i-au cunoscut.

Observația participativă reprezintă un element central al lucrării. Sunt analizate metodele care au creat o coeziune autentică între teatru și comunitate. Analiza se concentrează asupra activităților menite să apropie publicul de actul artistic, precum întâlnirile cu spectatorii și discuțiile post-spectacol. Aceste inițiative au conturat un model de teatru participativ, orientat nu doar către divertisment, ci și către educația culturală și stimularea dialogului social.

Studiul spectacolelor și analiza estetică reprezintă o altă componentă de bază a acestei cercetări, care permite înțelegerea aprofundată a abordărilor regizorale prin examinarea soluțiilor estetice și tehnice aplicate în montările unor texte dramatice clasice și contemporane. Această metodă analitică expune felul în care fiecare regizor își construiește propria viziune scenică, cum reinterpretează materialele dramatice, ulterior, cum sunt adaptate la un context cultural specific și la propriul stil artistic.

Analiza abordării regizorale aplicată în montările unor texte clasice și contemporane este crucială pentru înțelegerea modului în care fiecare regizor adaptează materialul dramatic la contextul său cultural și artistic. Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi au demonstrat o capacitate unică de reinterpretare a textelor dramatice, transformându-le în funcție de stilul și mesajul dorit.

Prin documentarea soluțiilor scenografice, a tehnicilor actoricești și a utilizării simbolurilor, cercetarea scoate în evidență atât valorile comune care unifică tradiția teatrală maghiară, cât și inovațiile specifice fiecărui creator. În ansamblu, analiza estetică și tehnică contribuie la înțelegerea modului în care aceștia au influențat publicul și au redefinit teatrul maghiar ca pe un spațiu al reflecției culturale și al exprimării identității într-un cadru etnocultural divers.

Metoda de analiză narativă joacă un rol important în teza de doctorat, fiind aplicată pentru a descifra și contextualiza mesajele culturale și identitare transmise prin spectacolele regizorilor Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi. Această metodă permite cunoașterea modului în care narațiunea scenică a fost folosită pentru a reflecta și a influența identitatea culturală a comunității maghiare din România.

Sunt explorate modalitățile prin care regizorii menționați au folosit structura și temele narrative pentru a aborda conflictele identitare și culturale, transformând spectacolele într-un mediu de afirmare culturală. În acest context, montările teatrale devin răspunsuri artistice la preocupările comunității maghiare, stimulând reflecția asupra condiției minoritare și a relației acesteia cu identitatea majoritară românească.

Metodele de cercetare utilizate în lucrarea „Teatrul Maghiar din România – de la poetica unui regizor la viziunea unui director” formează un cadru analitic complex, menit să ofere o înțelegere extinsă a contribuțiilor esențiale aduse de Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa. László Bocsárdi în dezvoltarea teatrului maghiar din România. Aceste metode sunt alese pentru a capta atât dimensiunea istorică și culturală a fenomenului teatral, cât și specificitățile stilistice și pedagogice ale fiecărui regizor.

Teza de doctorat este organizată în mai multe capitole și secțiuni, care ilustrează abordarea detaliată și multidimensională a cercetării privind contribuția regizorilor maghiari la evoluția teatrului din România. Structura capitolelor este următoarea:

I. Contextul istoric și cultural

Cercetarea debutează cu o explorare a contextului istoric, social și politic care a facilitat dezvoltarea teatrului maghiar în Transilvania. Această regiune, caracterizată printr-o diversitate etnică și identitară complexă, a oferit comunității maghiare un cadru propice pentru înființarea unor instituții culturale esențiale pentru conservarea și promovarea limbii și tradițiilor specifice. Crearea și consolidarea teatrelor maghiare s-au înscris în demersul comunității de a-și afirma și perpetua identitatea culturală într-un context social și cultural dominat de populația majoritar română. Primele capitole prezintă conceptele de etnie și minoritate, oferind, totodată, o perspectivă de ansamblu asupra celor 17 teatre maghiare din Transilvania. Unele dintre acestea au fost fondate sub influența sau prin inițiativa celor patru regizori analizați în această lucrare.

II: Miklós Tompa: Un promotor al teatrului stanislavskian

Miklós Tompa este prezentat în lucrare drept inițiatorul aplicării metodologiei lui Stanislavski, contribuind astfel la profesionalizarea teatrului maghiar din România. În calitate de profesor la Institutul Maghiar de Artă din Cluj-Napoca, Tompa a modelat și inspirat întreaga generație de regizori postbelici, inclusiv pe unii dintre viitorii săi colaboratori. În anul 1946, Tompa a pus bazele Teatrului Secuiesc din Târgu-Mureș, primul teatru maghiar permanent din regiune, care avea ca obiectiv nu doar producția de spectacole de calitate, ci și constituirea unei trupe stabile dedicate reprezentării culturii maghiare.

Tompa a promovat o relație de colaborare între regizor și actor, în cadrul căreia regizorul funcționează ca un ghid esențial în procesul creativ. Montările sale reflectă un interes deosebit pentru expresivitatea autentică a actorului și pentru profunzimea emoțională a interpretării. Prin activitatea sa la Teatrul Secuiesc, precum și prin rolul de mentor academic, Tompa a contribuit semnificativ la formarea unei elite teatrale maghiare în România. Apreciat pentru rigoarea metodologică și pentru viziunea sa artistică, Miklós Tompa a stabilit standarde înalte pentru regizorii maghiari din România, oferindu-le modele de excelență profesională și artistică.

III. György Harag: realism și suprarealism în teatru

Experiențele de viață marcante ale lui György Harag, în special cele trăite în lagărele naziste, au exercitat o influență profundă asupra esteticii sale teatrale, definindu-i demersul artistic. Harag este recunoscut pentru abordarea sa distinctă asupra realismului și suprarealismului. În montările sale, evidențiază capacitățile actorului de a reda nu doar replicile unui personaj, ci și întregul său univers interior. Lucrarea subliniază impactul său semnificativ asupra teatrelor din Baia Mare, Satu Mare și Târgu-Mureș, unde a ocupat poziții de regizor și director, contribuind decisiv la dezvoltarea teatrului maghiar din aceste orașe.

Harag s-a distins prin susținerea teatrului psihologic, apropiindu-se de operele unor dramaturgi precum Anton Pavlovici Cehov, ale căror texte le-a montat cu o înțelegere aplicată a tragismului uman și a complexității psihologice. Spectacolul *Livada de vișini* este considerat testamentul său artistic, captând esența viziunii sale asupra rolului actorului și a teatrului ca spațiu privilegiat pentru reflecția asupra condiției umane. Activitatea sa internațională și accentul pus pe expresivitatea actorului au avut o importanță profundă în dezvoltarea teatrului maghiar din România, oferindu-i o dimensiune artistică și psihologică complexă.

IV. Gábor Tompa: „Teatrul Infidel”. O punte spre teatrul internațional.

Gábor Tompa, fiul lui Miklós Tompa, este recunoscut pentru inovațiile sale regizorale și pentru transformarea teatrului într-o instituție adaptată cerințelor publicului contemporan. După ce a absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București, Gábor Tompa a adus la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj o viziune artistică modernă, integrând în montările sale simboluri vizuale expresive, puternice. Montarea cu piesa *Hamlet* a avut un impact semnificativ asupra publicului și criticilor, care au adus aprecieri pentru abordarea inovatoare și reinterpretarea textului clasic.

Contribuția sa s-a extins dincolo de rolul de regizor, Tompa fiind, de asemenea, un influent director de teatru și profesor, formator al unei noi generații de actori și regizori. În

montările sale, a introdus simbolismul și expresionismul ca elemente fundamentale, generând o estetică vizuală aparte, menită să adâncească relația spectatorului cu textul și universul scenic. Perioada sa de conducere a Teatrului Maghiar de Stat din Cluj s-a concretizat prin strategii organizaționale moderne și prin orientarea teatrului către o audiență internațională. A consolidat astfel statutul teatrului maghiar în peisajul cultural românesc, care a fost promovat pe scena europeană.

V. László Bocsárdi: experiment și teatralitate vizuală

László Bocsárdi este recunoscut pentru abordările sale experimentale și pentru accentul pus pe teatralitatea vizuală. După experiența dobândită în cadrul teatrului de amatori, Bocsárdi a fondat trupa Figura Stúdió, singura instituție de teatru experimental maghiar din România. În cadrul acestei instituții, el a promovat un tip de teatru axat pe simboluri și expresivitate vizuală, influențat de avangarda teatrală europeană. Abordările sale originale au contribuit la diversificarea stilistică a teatrului maghiar din România, căruia i-a dat o altă direcție creativă.

În calitate de director artistic și apoi de manager al Teatrului „Tamási Áron” din Sfântu Gheorghe, Bocsárdi a adus o perspectivă incitantă, Bocsárdi a adus o perspectivă incitantă asupra unor texte clasice, reinterpretându-le în concordanță cu propria sa viziune contemporană. Spectacolele *Romeo și Julieta* și *Nunta însângerată* s-au făcut remarcate prin fuziunea elementelor tradiționale cu inovația vizuală și interpretativă, redefinind limitele teatrului clasic. Totodată, Bocsárdi a susținut activ formarea actorilor și a trupelor de teatru, contribuind la revitalizarea teatrului maghiar din Transilvania și la consolidarea unei comunități teatrale dinamice.

VI. Concluzie: Un model cultural de diversitate și inovație

Lucrarea concluzionează că teatrul maghiar din România, prin contribuțiile remarcabile ale lui Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi, s-a afirmat ca un spațiu cultural de referință pentru comunitatea maghiară din Transilvania. Fiecare dintre acești regizori a adus o viziune estetică distinctă – de la realismul emoțional și psihologic cultivat de Harag, la simbolismul vizual și experimental al lui Bocsárdi – oferind astfel un model de diversitate artistică capabil să răspundă unui public multicultural.

Acești patru artiști au creat o moștenire teatrală deosebită, care a contribuit la profesionalizarea instituțiilor de teatru, la educația teatrală și la explorarea unor noi forme de expresie estetică. Teza de doctorat „Teatrul Maghiar din România – de la poetica unui regizor la viziunea unui director: Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi” subliniază că, în pofida diferențelor stilistice, impactul lor cumulativ a transformat teatrul

maghiar din România într-o platformă inovatoare, un model cultural de valoare, recunoscut atât pe plan național, cât și internațional.

Concluzii

Într-un context socio-politic marcat de multiculturalitate și de conviețuirea cu populația română majoritară, teatrul maghiar s-a impus ca un spațiu de expresie artistică valoroasă, dar a demonstrat că poate deveni și o platformă de consolidare a identității colective maghiare, reușind să integreze preocupările sociale, istorice și culturale specifice acestei comunități.

Prin intermediul spectacolelor montate de regizori precum Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi, teatrul maghiar a devenit o oglindă a culturii, istoriei și spiritualității maghiare.

Un alt aspect privitor la impactului teatrului maghiar asupra identității culturale este legat de conservarea limbii și a tradițiilor artistice specifice. Teatrul a fost și continuă să fie unul dintre puținele spații publice unde limba maghiară este folosită și valorizată în mod activ, promovând astfel transmiterea acesteia între generații și prevenind asimilarea lingvistică.

În plus, față de afirmarea identității maghiare, teatrul a funcționat ca un instrument de dialog și de înțelegere interculturală, cu contribuții largi la promovarea unei coexistențe pașnice și a respectului reciproc între comunitățile maghiară și română. Producțiile teatrale ale regizorilor maghiari din România au avut ecouri și în rândul publicului român, oferind o fereastră către experiențele și sensibilitățile comunității maghiare. În acest climat, Gábor Tompa s-a remarcat ca unul dintre cei mai activi promotori ai comunicării interculturale, iar spectacolele montate în perioada directoratului său au fost concepute pentru a se adresa unui public divers – român, maghiar și chiar internațional. Această deschidere contribuie la înțelegerea diversității culturale din Transilvania și întărește legătura între teatru și comunitate, facilitând reconcilierea și cooperarea între diversele grupuri etnice.

Prin abordările lor inovatoare și adaptările contemporane ale textelor, regizorii maghiari au asigurat nu doar păstrarea, ci și revitalizarea moștenirii culturale maghiare, transformând teatrul într-o resursă esențială de continuitate identitară. Această moștenire

culturală este transmisă și reinterpretată de fiecare generație și contribuie la o identitate dinamică și adaptabilă. Fiecare spectacol devine, astfel, o formă de „memorie vie” care conectează trecutul cu prezentul, reafirmând valorile și particularitățile culturii maghiare trecute și prezente.

În același timp, fiecare dintre acești creatori a fost influențat de colaborarea cu teatrul de limbă română, la a cărui dezvoltare și afirmare au contribuit semnificativ. Miklós Tompa a jucat un rol esențial la înființarea secției române a Teatrului din Târgu-Mureș, în timp ce György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi au realizat spectacole în cadrul teatrelor de limbă română, explorând scenic universuri creatoare care îmbină cele două culturi, fapt ce a îmbogățit întocmai peisajul teatral românesc.

Contribuțiile individuale ale regizorilor studiați în această lucrare au avut un impact decisiv asupra dezvoltării și consolidării teatrului maghiar din România. Fiecare dintre aceștia a adus o viziune distinctă, care a participat la transformarea teatrului într-un spațiu artistic diversificat și adaptabil. Teatrul maghiar a ajuns să reflecte atât identitatea culturală maghiară, cât și provocările estetice și tematice ale contextului contemporan.

Miklós Tompa este recunoscut pentru rolul fundamental în profesionalizarea teatrului maghiar din România. Prin intermediul activităților sale pedagogice și de regie, Tompa a pus bazele unei instituții teatrale organizate, care își respectă standardele profesionale și metodologice. El a introdus în Transilvania principiile metodei stanislavskiene, subliniind importanța rigorii în pregătirea actorilor și a autenticității în interpretare. Această orientare spre profesionalizare a construit o fundație solidă pentru următoarele generații de actori și regizori maghiari din România, asigurând un mediu de lucru profesionist și un repertoriu de înaltă calitate.

Tompa a creat un cadru academic și instituțional pentru dezvoltarea teatrului maghiar, contribuind la formarea unei identități teatrale distincte și la susținerea unei practici teatrale riguroase, ce a devenit un standard pentru generațiile următoare. Munca sa a influențat direct nu doar arta scenică, ci și organizarea și administrarea teatrelor maghiare, care au devenit centre culturale recunoscute și apreciate.

György Harag a adus o contribuție remarcabilă prin integrarea realismului psihologic în montările sale, în special în adaptările operelor lui Cehov și ale altor dramaturgi care explorează complexitatea naturii umane. Harag a abordat teatrul ca pe un spațiu de reflecție profundă, în care psihologia personajelor și autenticitatea trăirilor actorilor au prioritate.

Această explorare a realismului psihologic a avut un impact enorm asupra teatrului maghiar, întrucât a deschis noi orizonturi pentru interpretare, care le-au permis actorilor o

libertate mai mare de a explora lumea interioară a personajelor. György Harag a influențat regizorii și actorii care au lucrat cu el, încurajând o abordare a teatrului ca spațiu de terapie colectivă și catharsis, contribuind astfel la o formă de teatru profund uman și emoțional.

Gábor Tompa a fost un inovator în sfera vizuală a teatrului maghiar, aducând un stil experimental și modern în montările sale. Tompa a valorificat scenografia inovatoare, efectele vizuale și simbolismul complex, pentru a transforma experiența teatrală într-un act de reflecție și de provocare a publicului. A combinat tradiția cu avangarda în spectacole inovatoare, care îmbinau viziunea estetică cu un mesaj filosofic profund.

Gábor Tompa a reușit să apropie teatrul maghiar de tendințele europene moderne, asigurându-i un loc respectat pe scena internațională.

László Bocsárdi, printr-o estetică minimalistă și simbolică, accentuează introspecția existențială și teme alienării. Abordarea sa este orientată spre crearea unui spațiu scenic în care simbolurile și minimalismul vizual stimulează publicul să exploreze teme existențiale și dileme contemporane. Bocsárdi folosește teatrul pentru a reflecta asupra experienței umane într-un mod contemplativ, încurajând spectatorii să se implice activ în decriptarea mesajelor.

Această teatralitate simbolică și introspectivă a adus o notă de modernitate teatrului maghiar din România.. László Bocsárdi a creat un stil teatral original, în care actorii și publicul sunt invitați să contemple teme fundamentale ale existenței și să iasă din limitele teatrului clasic.

Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi au asigurat teatrului maghiar din România un loc de prestigiu și o identitate puternică. Inovația estetică în teatrul maghiar din România nu a însemnat doar experimentare, ci și o adaptare constantă la sensibilitățile și nevoile publicului contemporan. Regizorii maghiari au reușit să transforme scenografia, costumele, iluminarea și mișcările scenice pentru a exprima dilemele actuale ale comunității și pentru a răspunde provocărilor artistice într-un mediu multicultural. Această adaptabilitate a teatrului maghiar a permis producerea unor spectacole care sunt nu doar relevante pentru comunitatea maghiară, ci accesibile și publicului român sau internațional.

Un exemplu notabil este modul în care regizorii au reinterpretat texte clasice, introducând elemente moderne și simbolice pentru a adresa teme precum migrația, conflictele identitare și integrarea într-o lume globalizată. În acest sens, Gábor Tompa a folosit adesea simboluri vizuale și elemente suprarealiste în adaptările contemporane ale textelor clasice, creând o punte între trecut și prezent și facilitând o înțelegere mai profundă a mesajelor universale conținute în aceste texte.

Una dintre cele mai mari realizări ale teatrului maghiar din România este capacitatea de a îmbina aceste stiluri diferite – realismul, suprealismul și simbolismul – pentru a construi o estetică teatrală unică și flexibilă. Această diversificare a permis regizorilor să aducă pe scenă o gamă largă de teme, de la introspecția psihologică și explorarea subconștientului la probleme culturale și identitare. Îmbinarea stilurilor a adus o bogăție estetică și a oferit o modalitate de a conecta teatrul maghiar la tendințele europene moderne.

Consolidarea relației dintre teatru și comunitate prin activități participative reprezintă o componentă esențială a contribuției regizorilor maghiari din România la dezvoltarea teatrului ca spațiu de educație culturală și de coeziune socială. Prin inițiative precum discuțiile post-spectacol, întâlnirile cu publicul și atelierele de lucru deschise comunității, regizorii László Bocsárdi, György Harag și Gábor Tompa au reușit să creeze un spirit de reciprocitate între scena și public. Prin participarea lor la viața culturală maghiară sau la conducerea instituțiilor teatrale în care au activat, teatrul a devenit un spațiu deschis dialogului, învățării și reflecției comune.

Prin acest tip de dialog, spectatorii nu doar că primesc clarificări asupra intențiilor regizorale, ci sunt stimulați să își formeze propriile opinii critice și să se implice activ în procesul de interpretare.

Regizori precum Harag și Tompa au integrat valorile comunitare în spectacolele lor, făcând din teatru un loc unde diferențele culturale sunt acceptate și explorate, iar comunitatea își găsește vocea și își afirmă identitatea. De exemplu, prin montarea unor spectacole ce abordează teme istorice, regizorii au oferit comunității maghiare un spațiu de rememorare și reconciliere, întărind sentimentul de solidaritate culturală.

Rolul formator și pedagogic al acestor creatori reprezintă un pilon esențial în dezvoltarea și continuitatea teatrului maghiar din România. Acești regizori nu doar au pus în scenă producții remarcabile, ci au investit semnificativ în formarea unor noi generații de actori și regizori, asigurându-se că valorile, metodele și tradițiile teatrale sunt transmise și adaptate într-o manieră care ține cont de factorii externi și de poziționare socială. Prin activitatea lor pedagogică, ei au contribuit la crearea unei comunități artistice în care colaborarea dintre maghiari și români a fost consolidată și valorificată.

Miklós Tompa este considerat unul dintre cei care au profesionalizat teatrul maghiar, atât prin regie, cât și prin activitatea sa educativă. El a creat un cadru academic și profesional la Teatrul Secuiesc din Târgu-Mureș și la Institutul Maghiar de Artă din Cluj-Napoca, formând astfel o generație de actori și regizori care au continuat să promoveze un teatru de calitate. Activitatea sa pedagogică a asigurat transmiterea unor standarde înalte și a contribuit

la stabilirea unui stil actoricesc distinct, bazat pe introspecție și realism, valori care au influențat nu doar teatrul maghiar, ci și colaborările interculturale cu artiști români.

György Harag a fost un mentor remarcabil pentru actorii săi, inspirând printr-o abordare empatică și concentrată pe realismul psihologic. Harag nu doar că și-a antrenat actorii în tehnici de introspecție psihologică, ci a creat un mediu în care aceștia se simțeau încurajați să exploreze teme profunde, autentice și complexe. Ca profesor și regizor, Harag a influențat generații de actori prin exemplul personal și prin atenția acordată dezvoltării fiecăruia. El și-a învățat discipolii să valorifice trăirile proprii și să transforme experiențele personale în interpretări scenice autentice și pătrunzătoare. Această abordare a contribuit la formarea pe mai multe paliere de expresie a actorilor, care au învățat nu doar tehnici teatrale, ci și empatia și autenticitatea esențiale în relația cu publicul.

Gábor Tompa s-a remarcat ca un inovator nu doar în regie, ci și în educație, promovând o pedagogie orientată spre creativitate și experimentare. În calitate de profesor la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Tompa a adoptat o metodă de formare interdisciplinară, integrând arta vizuală, filosofia și literatura în procesul de învățare, pentru a stimula gândirea critică și autonomia artistică a studenților săi.

László Bocsárdi a avut o influență puternică asupra discipolilor săi prin abordarea sa orientată spre simbolism și minimalism, încurajându-i să exploreze în interior și să caute semnificații în gesturi și expresii subtile. Pedagogia lui Bocsárdi a avut un impact revelator asupra teatrului maghiar, formând actori și regizori care sunt capabili să exprime teme existențiale și să abordeze materialele dramatice cu o sensibilitate aparte.

Metodele pedagogice aplicate de acești regizori au întărit nu doar teatrul maghiar din România, ci și colaborarea artistică între maghiari și români. Prin promovarea unui spațiu de învățare și de lucru deschis Miklós Tompa, György Harag, Gábor Tompa, László Bocsárdi, au încurajat dialogul cultural și colaborarea dintre studenți și actori de diferite origini. Această colaborare a contribuit la crearea unei comunități teatrale în care schimbul de idei și valori a stimulat inovația artistică și a consolidat relațiile interetnice.

Rolul formator al acestor regizori a lăsat o moștenire pedagogică solidă, care continuă să influențeze teatrul maghiar și românesc. Fiecare dintre acești regizori a transmis nu doar cunoștințele și abilitățile tehnice, ci și o serie de valori fundamentale, cum ar fi respectul pentru autenticitate, necesitatea introspecției în artă, nevoia de disciplină și inovație artistică. Generațiile de actori și regizori formate sub îndrumarea lor duc mai departe aceste valori, contribuind la un teatru care reflectă specificul cultural, dar și sensibilitățile contemporane.

Acest rol de mentori și formatori asigură continuitatea unei tradiții teatrale autentice și contribuie la menținerea unei identități culturale vibrante.

În concluzie, mentoratul, în contextul teatrului maghiar din România, a depășit cu mult sfera instruirii tehnice, integrând valori culturale și estetice care au contribuit la consolidarea identității teatrale maghiare într-un mediu divers cultural. Astfel, rolul mentorului a fost acela de a asigura continuitatea intergenerațională, de la Miklós Tompa, prin György Harag și Gábor Tompa, până la László Bocsárdi, reușindu-se transmiterea unor metode de lucru și stiluri regizorale, precum și conservarea unei moșteniri culturale esențiale pentru identitatea și diversitatea artistică a României. Aceste personalități nu au fost doar formatori în sensul academic, ci și promotori ai unui spațiu artistic colaborativ, unificând experiențe și viziuni estetice diferite într-o tradiție teatrală coerentă.

Bibliografie

Volume

ALBERT, Mária; BOROS, Kinga; JÁKFALVI, Magdolna; KÉKESI KUN, Árpád (ed.), *Analize Philther asupra teatrului maghiar din România*, UArtPress – Presa Universitară Clujeană, Târgu-Mureș – Cluj-Napoca, 2024.

BANU, George, *Reformele teatrului în secolul reînnoirii*, Editura Nemira, București. 2011.

DARVAY NAGY, Adrienne, *Az idő lenyomata - Tompa Gábor Hamletjei és az erdélyi reteatralizáció*, Alutus Rt. Kiadó és Nyomdavállalat, 2023.

DUMITRESCU, Cristina, *Cronici teatrale (1990-1998)*, Fundația Culturală „Camil Petrescu”, București, 2006.

FODOR, Zeno, *Scrieri teatrale*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2014.

FODOR, Zeno, *Teatrul românesc la Târgu-Mureș. 1962-2002*, editată de Teatrul Național Târgu-Mureș, 2002.

GEML, Josef, *Vechea Timișoară în ultima jumătate de secol (1870-1920)*, Editura Cosmopolitan Art, Timișoara, 2016.

GEROLD, László, *Színházesszék*, Editura Forum Könyvkiadó, Novi Sad, 1985.

HARAG, Ilona; Gajdó, Tamás (coord.), *Át akarta ölelni az egész világot*, MMA Kiadó Nonprofit Kft., 2020.

HEREPEI, János, *A Kolozsvári színház és színészet történetéből*, Editura Męvelädés, Cluj-Napoca, 2005.

ICHIM, Florica, *Conversații în șase acte cu Tompa Gábor*, Fundația Culturală „Camil Petrescu”, București, 2003.

KÁNTOR, Lajos; KÖTÄ, József, *Magyar színház Erdélyben (1919-1992 / KÁNTOR, Lajos; KÖTÄ, József; Perspektiva sintezei, nota asupra ediției, Palmaresul succeselor Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca*, București, 1998.

KOVÁCS, András Ferenc; Tompa, Gábor: *Transsylvania pótdepressziók: kétbalkezes szonettek (1993-2011)*, Editura Bookart, Miercurea Ciuc, 2011.

MAROSI, Ildikó (coord.), *Mica carte Harag - Repetiție comemorativă*, Editura Emlékpróba, 2005.

ZAKARIÁS, Erzsébet (ed.), *Monografia Janovics Jenő (1872–1945)*, Editura Kolozsvári Operabarátok Köre, Cluj-Napoca, 2015.

NÁNAY, István (coord.), *Teatrul lui Harag György*, Editura Pesti Szalon, 1992.

PAPP, Doina, *De la cortina de fier la teatrul fără perdeă*, București, Editura Academiei Române 2013.

PARHON, Ion, *Pragul iubirii, jurnal de spectator, jurnal de trăitor*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2003.

RUNCAN, Miruna; BURICEA-MLINARCIC, C.C, *Cinci divane ad hoc*, Editura Unitext, București, 1994.

SĂCEANU, Amza, *Teatrul ca lume*, Editura Meridiane, București, 1985.

TOMPA, Gábor, *A hűtlen színház. Esszé a rendezésről. Századunk*, Editura Kriterion, București, 1987.

TOMPA, Gábor, *Aki nem én: versek*, Editura Lyra, Târgu-Mureș, 1996.

TOMPA, Miklós, *Caruselul secuiesc*, Editura Pesti Szalon, 1996.

ZAKARIÁS, Erzsébet, *Janovics, creatorul Hollywood-ului transilvan*, Editura Tracus Arte, 2014.

Periodice

BÉRCZES, László, „Deschidere nonconformistă de stagiune”, *Hitel*, nr. 5/1991.

BIRÓ, Béla, *Premieră Tamási Áron la Sfântu Gheorghe*, *Művelődés*, 1975.

BOCSÁRDI, László., „Nu ai voie să faci compromisuri în teatru”, *Teatrul azi*, nr 10-11-12/2002.

BOGDÁN, László, „A félkegyelmű kihívása, avagy a királyság rossz napjai”, *Háromszék*, 12 aprilie 2008.

CERNESCU, Dinu., „Privind decorul... spectacolelor ploieștene”, *Contemporanul*, nr. 1066, 17 martie 1967.

CZEGŐ, Zoltán., *Munkásélet*, 1 iunie 1979.

CSOMAFÁY, Ferenc, *Romániai Magyar Szó*, 15-19/ 1994.

DINU, Kivu, „Repetăm mult într-un stil de laborator”, *Teatrul*, nr. 1, 1983.

DUMITRESCU, Cristina, „Primarii vin și pleacă, teatrul rămâne”, *Cotidianul*, nr. 69/24.03.1995.

GEORGESCU, Alice, „Tăcerea, iubirea - Ivona, principesa Burgundiei”, *Ziarul de duminică*, iunie 2008.

GEORGESCU, Alice, „Toamna dragostei lor”, în *Ziarul de duminică*, 29 noiembrie 2002.

GEROLD, László, „Kegyetlen vígjáték. (György Harag Tartuffe – rendezése Szabadkán)”, *Magyar Szó*, 5 febr. 1978.

GHIȚULESCU, Mircea, „Ionesco închis în propria simetrie”, *Contemporanul*, 1.06.1992.

HALÁSZ, Anna, „A megkövült lelet (Suflet ucis)”, *A Hét*, 28 august 1981.

HALÁSZ, Anna, „Özönvíz előtt. Nagy Istvándrámáinak marosvásárhelyi bemutatója”, *Előre*, 30 martie 1971.

KIVU, Dinu, „Repetăm mult într-un stil de laborator”, în *Teatrul*, nr. 1/1983.

LÁSZLÓ, „Gerold, Kegyetlen vígjáték. (György Harag Tartuffe – rendezése Szabadkán)”, *Magyar Szó*, 5 febr. 1978.

MAGYARI, Lajos, „Premiera piesei *Pasărea cântătoare* la Odorheiu Secuiesc”, *Megyei Tükör*, 1968.

MAGYARI, Tivadar, *Erdélyi Napló*, 13.05.1993.

MAGYARI, Tivadar, *Erdélyi Napló*, 13.05.1993.

MAROSI, Ildikó, „Oameni ai scenei - Thalia veche și nouă, continuarea anuarului de anul trecut - Galeria portretelor teatrului maghiar contemporan. Tompa Miklós”, *A Hét*, 1982.

MAROSI, Péter „Ce fel de casă e casa Bernardei Alba?”, *Helikon*, 16 noiembrie 1990.

METZ, Katalin, *Vörös Zászló*, 6 iunie 1981.

MICU, Dan, „Profesorul Harag”, în *Teatrul*, nr. 9, septembrie 1985.

MODOLA, Doina, „Cel mai greu lucru în teatru e să te găsești pe tine însuți”, *Teatrul azi*, nr. 4/1992.

MODOLA, Doina, „Emanciparea imaginii”, în *România literară*, 04.06.1992.

Monitorul Oficial al Regatului României nr 29, din 4 februarie 1946.

NAGY, Attila, „Hajas Gyula és «Nyuszi ül a fűben»”, *Kronika*, 4-5 ianuarie 2003.

ORNEA, Liviu, „Ivona – oglinda care deformează”, *Observator cultural*, nr. 429/26 iunie 2008.

PÁL, Nagy, „Regizorul Tompa Miklós”, *Új Élet*, 18/1975.

PARHON, Ion, „Romeo și Julieta în viziunea lui Bocsárdi / Moartea învinsă prin artă și iubire”, *România liberă*, iunie 2003.

PARHON, Victor, „Procesul de A. Suhovo-Kobîlin”, *Teatrul* nr. 5/1983.

PARHON, Victor, „Procesul de A. Suhovo-Kobîlin”, *Teatrul* nr. 5, 1983.

PATLANJOGLU, Ludmila, „György Harag: Nu vei putea să pui în lucrul tău decât atât cât ești”, *Teatrul azi*, TOM 10-11, 2000.

PATLANJOGLU, Ludmila, „Premiul A.T.M. pe anul 1985: „Livada cu vișini” de A. P. Cehov la Teatru Național din Tîrgu Mureș (Semnează: G. Harag, N. Scarlat, R. Feneș, F.

Tibor, S. Ghelan, I. Fiscuteanu, M. Gingulescu, C. Popescu, C. Răileanu, M. Popescu, A. Ștefănescu, N. Stancu)”, *Teatrul*, nr. 7-8/1986.

PATLANJOGLU, Ludmila, „Valori ale teatrului românesc: Tompa Miklós”, *Teatrul*, nr. 10/1986.

POPOVICI, Ileana, „Un turneu exemplar”, *Teatru*, nr. 9/1974

POTOCZKY, Júlia, „Curcubeu înșelător”, *Film-Színház-Muzsika (Film, Teatru, Muzică)*, 7 aprilie 1973.

POTRA, Florian, „«Început de veac» la Satu Mare”, *Teatru*, nr. 6 /1958

SANDU GHEORGHIU, Mirela, „Teatrul bun este un fel de muzică”, *Teatrul azi*, nr. 9-10/2024.

SANDU, Mirela, „Există o criză de oameni motivați”, *Teatrul azi*, nr. 1-2/2013.

SANDU, Mirela, „Mă consider un om foarte norocos pentru că în viață mi s-au întâmplat lucruri frumoase pentru care eu nu am făcut nimic”, în *Teatrul Azi*, nr. 6-7-8/2010.

SANDU, Mirela, „Teatrul bun este un fel de muzică”, *Teatrul azi*, nr. 9-10/2024.

FODOR, Zeno, „Însemnări sumare pe marginea operei lui Dorel Dorian”, *Steaua roșie*, nr. 273/17.11.1962.

SZEBENI, Zsuzsa, Revista Festivalului de la Kisvárda, 1 iunie 2000.

SZÉKEDI, Ferenc, „Spectacolul invitat al Teatrului de Stat din Sfântu Gheorghe”, *Harghita*, 24 iunie 1977.

SZŐCS, István, *Előre Naptár*, 16 iunie 1982.

TOMPA, Andrea, „Együtt, egymás ellen: Federico García Lorca: Várnász”, *Színház*, nr. 9/2000

VARGA, Anikó, Yvonne. *Ziua a opta a Festivalului Teatrelor Maghiare de Peste Hotare - Kisvárda, ediția a XX-a., Nyolcadik nap, 27.06.2008.*

VISKY, András, „Consolarea tragismului pur”, *Utunk*, 22.09.1989.

Web

„Teatru după serviciu”, *Korunk*, nr. 9/1987, <https://figura.ro/play/hu/130>

Hotărâri emise în anul 1962 de către Consiliul de Miniștri, https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.lista_anuala?an=1962&emi=20&tip=2&rep=0

In memoriam Tompa Miklós, <https://nemzetiszinhas.ro/inmemoriam/tompa-miklos>

Rapotan, Nona „Gábor Tompa – 30 de ani de directorat”, <https://bookhub.ro/un-cuvant-cheie-pentru-noi-ramane-riscul-fara-risc-noi-nu-putem-face-nimic-si-in-risc-este-un-posibil-esec-gabor-tompa-in-dialog-cu-nona-rapotan/>

Susoi, Tamara, *Canava* nr. 9/27 septembrie 2005, <https://istoric.teatrul-odeon.ro/interviu-cu-laszlo-bocsardi/>

Színhátság, Erdélyben, <https://mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/52.html#56>

Zakariás, Erzsébet, „Bicentenarul primului edificiu permanent al teatrului maghiar, pe strada Farkas / Mihail Kogălniceanu din Cluj”, <https://www.huntheater.ro/ro/stiri/1452/bicentenarul-primului-edificiu-permanent-al-teatrului-maghiar-pe-strada-farkas-mihail-kogalniceanu-din-cluj/>